Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Työ- ja elinkeinojaosto

Työ- ja elinkeinojaosto 10.10.2018 klo 09:00 / HE 123/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Työvoiman kohtaanto Uudellamaalla

Työvoiman kysyntä Uudellamaalla on kasvanut selvästi viimeisen kahden vuoden aikana. Yritysbarometrien mukaan rekrytointien kasvu tulee jatkumaan myös seuraavana vuonna. Jo nyt TE-toimistolle ilmoitettujen avoimien paikkojen määrä on selvästi korkeimmalla tasollaan vuodesta 2000 alkaneen mittaushistorian aikana.

Samanaikaisesti työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut, mutta ei yhtä merkittävästi. Työttömyyden rakenne on vaikeutunut samalla kun helpoimmin työmarkkinoille sijoittuvat työnhakijat ovat jo löytäneet työtä. Kokonaan työvoiman ulkopuolella olevien määrä on laskenut jo useamman vuoden ajan, mikä kertoo lisääntyneestä aktiivisuudesta työmarkkinoilla. Merkittävää potentiaalisten työnhakijoiden lisäystä ei kuitenkaan ole enää odotettavissa. Uudenmaan työmarkkinoiden kohtaannon ennakoidaan yhä heikkenevän vuonna 2019.

Työnhakijapulasta kärsivien ammattinimikkeiden määrä on kasvanut selvästi viimeisten vuosien aikana Ammattibarometrin mukaan. Vastaavasti niiden ammattien lista, joissa on työvoiman ylitarjontaa, on pienentynyt selvästi. Uudellamaalla arvioidaan tällä hetkellä olevan pulaa hakijoista yhteensä 62 ammattinimikkeessä, mikä on 31 % kaikista arvioiduista ammattinimikkeistä. Suurin osa työvoimapulasta kärsivistä ammateista on sosiaali- ja terveydenhoitoalan, rakennusalan ja palvelualojen ammatteja.

Myös rekrytointiongelmista raportoivien yritysten Uudellamaalla toimivien toimipaikkojen osuus on kasvanut selvästi. Uudellamaalla ja koko maassa 45 % toimipaikoista ilmoittaa kokeneensa rekrytointiongelmia. Työvoiman saatavuuden ilmoitetaan heikentyneen laajasti koulutus- ja ammattitasosta riippumatta.

Työttömyyden rakenteessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia työttömyyden laskiessa. Elokuussa 2018 Uudenmaalla oli 45 261 vaikeasti työllistyvää työtöntä työnhakijaa (pitkäaikaistyöttömät, rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät, palveluilta työttömäksi jääneet ja palveluilta palveluille sijoittuneet), mikä on 61 % kaikista työttömistä työnhakijoista. Vaikka työvoiman

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 021 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1
Kirjaamo
PL 36, 00521 Helsinki
kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

kysyntä pysynee jatkossakin korkealla tasolla, on todennäköistä, että yhä useampi työtön tarvitsee tukea työllistymiseen, esimerkiksi osaamisen kehittämisen, palkkatuetun työn ja työkokeilun kautta.

Edustava esimerkki työmarkkinoiden kohtaannosta Uudellamaalla on Uudenmaan TE-toimistolle ilmoittautuneiden työttömien työnhakijoiden ja TE-toimistolle ilmoitettujen avoimien työpaikkojen samankaltaisuus. Taulukossa 1 on lueteltu ammattinimikkeet, joissa on ollut vuoden 2018 aikana eniten työttömiä työnhakijoita, ja joiden mukaisia töitä on ilmoitettu TE-toimistoon eniten. Kuten taulukosta ilmenee, kymmenestä ammattinimekkeestä kuusi esiintyy molemmilla listoilla (alleviivattuina). Vaikka työvoiman suurin kysyntä ja tarjonta kohdistuvat osittain samoihin ammatteihin, ei työllistymisiä tapahdu oletetussa määrin, mikä kertoo suoranaisesta kohtaanto-ongelmasta.

Taulukko 1. Yleisimmät työttömien ammattinimikkeet ja avoimet työpaikat Uudellamaalla vuoden 2018 tammi-elokuussa (Lähde: TEM/Työnvälitystilasto)

Yleisimmät työttömien ammattinimikkeet	
Sija	Ammattinimike
1	Myyjät
2	Yleissihteerit
3	Varastotyöntekijät
4	Mainonnan ja markkinoinnin erityisasiantuntijat
5	Siivoojat
6	Kokit
7	Lähihoitajat
8	Lastenhoitotyöntekijät
9	Avustavat keittiötyöntekijät
10	Talonrakentajat

Yleisimmät avoimet työpaikat	
Sija	Ammattinimike
1	Myyjät
2	Siivoojat
3	Talonrakentajat
4	Varastotyöntekijät
5	Myyntiedustajat
6	Kirvesmiehet
7	Kokit
8	Kuljettajat
9	Lähihoitajat
10	Tarjoilijat

Toimenpiteitä työmarkkinoiden kohtaannon edistämiseksi

Kuten Uudenmaan ELY-keskuksen edellisessä, 4.10.2018 lähetetyssä lausunnossa todettiin, talousarviossa ei ole riittävästi tunnistettu ja huomioitu muuttunutta työmarkkinatilannetta. Talousarvio on tehty paljolti vanhalle pohjalle, jota on täydennetty mm. palkkatuen määrän kasvattamisella, kasvupalvelupiloteilla tai aktiivimallilla. Rakenteelliset kohtaanto-ongelmat vaatisivat rakenteellisempia ratkaisuja.

Työmarkkinoiden kohtaantoon positiivisesti vaikuttavia keinoja talousarvioesityksessä ovat yrityksille maksettava työllistämispalkkio ja sovitellun työttömyysetuuden muutos. Työllistämispalkkio laskee työnantajien työllistymiskynnystä toivottavasti entisestään, parantaen myös palkkatuen kokonaisvaikuttavuutta. Sovitellun työttömyysetuuden maksussa siirtyminen maksatusajankohdan mukaiseen sovitteluun todennäköisesti tekee osa-aikatyön tekemisen houkuttelevammaksi, mikä edesauttaa työttömien työmarkkina-aseman kohentumista sekä lisää työvoiman tarjontaa.

ELY-keskus ja TE-toimisto voivat parhaiten edistää työmarkkinoiden kohtaannon toteutumista kehittämällä työnhakijoiden osaamista sekä madaltamalla työnantajien kynnystä uuden työntekijän palkkaamiseen. Uudenmaan ELY-keskuksen vaikuttavuusselvitysten perusteella vaikuttavimpia palveluita työnhakijan työllistymiseen ovat yrityksien rekrytointeihin kohdistuva palkkatuki sekä koulutuspalvelut.

Työllisyyspalveluiden käyttöön ja vaikuttavuuteen liittyy yleisiä haasteita. Sekä koulutuspalvelut että palkkatuki ovat kärsineet tänä vuonna heikosta kysynnästä. Vaikka yritysten kysynnän perusteella Uudellamaalla olisi jopa mahdollista nostaa yhteishankintakoulutusten määrää, on suunniteltuja yhteishankintakoulutuksia jouduttu jopa perumaan hakijoiden vähyyden tai soveltumattomuuden vuoksi. Myöskään palkkatukea saavien työnhakijoiden määrä ei ole kasvanut samassa suhteessa työvoiman kysynnän kanssa.

Laajamittaisella alueellisella ja valtakunnallisella markkinoinnilla olisi mahdollista nostaa palveluiden kysyntää - ja saada paremmin yritysten tarpeisiin sopivia työttömiä hakijoiksi. Tällä hetkellä työllisyysmäärärahoja ei ole mahdollista suunnata riittävästi palvelujen markkinointiin. Lisäksi palkkatuen ruuhkautunut maksatus heikentää yritysten kiinnostusta palvelun käyttöä kohtaan.

Valtion työllisyyspalveluita tulisi jatkossa myös kehittää aiempaa tehokkaammin myös muiden toimijoiden (esim. kunnat, yritykset, maakuntaliitot) tarjoamien palveluiden kanssa. Toimintaperiaate voi olla hyvin samankaltainen kuin Siltasopimuksessa. Paketoimalla yhteen eri toimijoiden palveluita saataisiin palveluille enemmän huomiota ja kiinnostusta. Samalla palveluiden yhteensovittaminen helpottuisi.

Laajemmassa mittakaavassa on huomioitava, että Uudellamaalla on 150 000 30–64-vuotiasta ilman toisen asteen koulutusta. Lisä- ja täydennyskoulutuksen tarve on ilmeinen. Aikuiskoulutuksen yksi kompastuskivi on sen heikko tunnettavuus. Järjestelmät mahdollistavat hyvin jo nyt joustavan ja lyhytkestoisen koulutuksen, mutta usein varsinkaan pienet yritykset eivät ole tietoisia koulutusmahdollisuuksista. Tarvitaan yhä enemmän vuoropuhelua yritysten, oppilaitosten ja julkisen puolen toimijoiden kesken.

Väestönkasvun perustuessa enenevissä määrin maahanmuuttoon, on maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen yhä merkityksellisempää. Vuonna 2016 maahanmuuttajataustaisten työllisyysaste oli 25 prosenttiyk-

sikköä suomalaistaustaisia alempi. Myös ammatillisen tutkinnon suorittaneiden nuorten työllisyysasteen nostamiseen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Vuotta aiemmin valmistuneiden työttömyysaste (14 % vuonna 2016) on yli kolminkertainen finanssikriisiä edeltävään aikaan verrattuna. Tämä, yhdessä koulutuksen keskeyttämisen lisääntymisen kanssa, ennakoi huonoa työllisyyskehitystä tulevaisuudessa. Nuorten työttömien työnhakijoiden määrä laskee tällä hetkellä Uudellamaalla kokonaistyöttömyyttä hitaammin.

Yksikön päällikkö Anna Viitanen

Tutkija Timo Aulanko

Jakelu Eduskunnan valtiovarainvaliokunta / Työ- ja elinkeinojaosto